

NIILO JÄÄSKINEN

F?TANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2010. február 11.1(1)

C?492/08. sz. ügy

Európai Bizottság

kontra

Francia Köztársaság

„A közös hozzáadottértékadó?rendszer?l szóló 2006/112/EK irányelv – Kedvezményes HÉA?mérték – A III. melléklet 15. pontjában említett, kedvezményes adómértékben részesíthet? szolgáltatások egyes kategóriái – Az ügyvédek és a velük egy tekintet alá es?k által nyújtott szolgáltatások, amelyek után a jogi segítségnyújtás keretében a francia államtól részesülnek költségtérítésben”

I – Bevezetés

1. Az ügyvédek, a Conseil d'État (Franciaország) és a Cour de cassation (Franciaország) el?tt eljáró ügyvédek, valamint a fellebbviteli bíróságok el?tt eljáró jogi képvisel?k (a továbbiakban: ügyvédek) által nyújtott, az állam által jogi segítségnyújtás keretében részben vagy egészben megtérített szolgáltatások tekintetében a Code général des impôts (általános adókodeks) 279. cikke értelmében a Francia Köztársaság 1991. április 1?je óta alkalmaz 5,5% mérték? kedvezményes hozzáadottérték?adót (a továbbiakban: HÉA).

2. A Európai Közösségek Bizottsága keresetlevelével annak megállapítását kéri a Bíróságtól, hogy – e kedvezményes adómérték alkalmazásával – a Francia Köztársaság nem teljesítette a közös hozzáadottértékadó?rendszer?l szóló, 2006. november 28?i 2006/112/EK tanácsi irányelv (HL L 347., 1. o., a továbbiakban: HÉA?irányelv) 96. cikkéb?l és 98. cikkének (2) bekezdéséb?l ered? kötelezettségeit.

3. Védekezőként a Francia Köztársaság hangsúlyozta, az ügyvédek által jogi segítségnyújtás keretében nyújtott szolgáltatások a HÉA-irányelv III. mellékletének 15. pontjában említett, „a tagállamok által jótékonyági szervezetként elismert, jóléti, illetve társadalombiztosítási munkát végző szervezetek által [helyesen: a tagállamok által szociális jellegűnek elismert, segítségnyújtási, illetve szociális biztonsággal összefüggő munkát végző intézmények által] végzett szolgáltatásnyújtások” közé tartoznak, így e szolgáltatásokra kedvezményes mértékű HÉA alkalmazható.

II – Jogi háttér

A – Az Európai Unió joga(2)

4. A HÉA-irányelv az átláthatóság és az ésszerűsítés érdekében átdolgozta a tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról – közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapításról szóló, 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik tanácsi irányelv (HL L 145., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 23. o., a továbbiakban: hatodik irányelv) rendelkezéseit, miután ez utóbbit több alkalommal átfogóan módosították.

5. A 2007. január 1-jén hatályba lépett HÉA-irányelv rendelkezései az említett időponttal kezdődő hatállyal hatályon kívül helyezték a hatodik irányelv rendelkezéseit és annak helyébe léptek. A HÉA-irányelv 411. cikkének (2) bekezdéséből egyértelműen következik a két irányelv közötti folytonosság, különösen a XII. mellékletben lévő megfelelési táblázatra tekintettel.

6. A HÉA-irányelv 96. és azt követő cikkei gyakorlatilag a hatodik irányelv 12. cikke (3) bekezdése a) pontjának felelnek meg.

7. A HÉA-irányelv 96. cikke elírja:

„A tagállamok egy általános HÉA-mértéket alkalmaznak, amelyet minden egyes tagállam az adóalap százalékában határoz meg, és amely azonos a termékértékesítésre és a szolgáltatásnyújtásra.”

8. A HÉA-irányelv 97. cikkének (1) bekezdése elírja, hogy 2006. január 1-jétől 2010. december 31-ig az általános adómérték nem kevesebb, mint 15%.

9. A HÉA-irányelv 98. cikke értelmében:

„(1) A tagállamok egy vagy két kedvezményes adómértéket alkalmazhatnak.

(2) A kedvezményes adómértéket csak a III. mellékletben szereplő kategóriák termékértékesítéseire és szolgáltatásnyújtásaira lehet alkalmazni.

[...]”.

10. A HÉA-irányelv III. mellékletének – amely „Az olyan termékek és szolgáltatások jegyzéke, amelyek értékesítésére a 98. cikkben említett kedvezményes mértéket lehet alkalmazni” címet viseli – 15. pontjában említi „a tagállamok által jótékonyági szervezetként elismert, jóléti, illetve társadalombiztosítási munkát végző szervezetek által [helyesen: a tagállamok által szociális jellegűnek elismert, segítségnyújtási, illetve szociális biztonsággal összefüggő munkát végző intézmények által] végzett termékértékesítéseket és szolgáltatásnyújtásokat, amennyiben ezek a 132., 135. és 136. cikk értelmében nem élveznek mentességet”(3).

vonatkozó rendelkezéseket. Előtte azonban pontosításokat kell tenni e rendelkezések időbeli hatálya vonatkozásában.

A – A ratione temporis alkalmazandó rendelkezések

18. Előjáróban – amint azt a Bizottság is leszögezte, anélkül hogy ezt az állásfoglalást a Francia Köztársaság vitatta volna – ki kell emelni azt, hogy a HÉA-irányelv, és nem a hatodik irányelv rendelkezéseit kell alkalmazni, miután a francia hatóságok számára az indokolással ellátott véleményben foglaltak teljesítésére biztosított határidő a hatodik irányelv 2007. január 1-jei hatályon kívül helyezésénél későbbi időpontban járt le.

B – A jogi segítségnyújtás mint az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés alapvető jogának eleme

19. Az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés biztosítását – különösen e hozzáférés esetleges anyagi akadályainak megszüntetése miatt – mind az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény(6) (a továbbiakban: EJEE), mind az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya(7) alapvető jogként ismeri el. E dokumentumok alapján a hivatalból kijelölt ügyvéd általi költségmentes védelem lehetősége kifejezetten csak a vádlottak számára – azaz büntetőeljárás keretében – van biztosítva.

20. Az Emberi Jogok Európai Bírósága azonban e jogot a polgári eljárásokra is kiterjesztette(8). Egy 1979. október 9-én hozott ítéletében(9) leszögezi, hogy az EJEE 6. cikkének (1) bekezdése csak abban az esetben kötelezi a szerződő államokat az ingyenes jogi segítségnyújtás lehetőségének biztosítása érdekében szükséges intézkedések megtételére, ha az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés biztosítása érdekében vagy a törvény által elírt ügyvédi képviselet, vagy az eljárás, illetve az ügy összetett volta miatt nélkülözhetetlennek bizonyul(10). A Bíróság e cikket úgy értelmezte, mint amely olyan alapelvet állít fel, miszerint a jogi segítségnyújtás hasznos, de nem feltétlenül szükséges eszköz az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés jogának érvényesítése, valamint az e dokumentum értelmében vett eljárás méltányossá tétele érdekében. E jog tehát nem abszolút. Csak abban az esetben szükséges jogi segítségnyújtás biztosítása, amikor az ilyen támogatás hiánya hatástalanná tenné az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés garanciáját.

21. Úgy tűnik számomra, hogy a jogi segítségnyújtást egyre inkább olyan szükséges szociális elemnek tekintik, amely az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés alapvető jogának hatékonyságát, vagyis általában véve „a joghoz való hozzáférést” biztosítja.

22. Ez a fejlődési folyamat különösen az Európai Unió Alapjogi Chartája esetében követhető nyomon(11), amelynek „A hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog” címet viselő 47. cikke valamennyi típusú bírói fórum előtt elírja és behatárolja a jogi segítségnyújtáshoz való jogot. E cikk utolsó bekezdése értelmében „azoknak, akik nem rendelkeznek elégséges pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételehez erre szükség van.” Úgy tűnik, hogy e dokumentumot az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélezési gyakorlata alapján szövegezték meg.

23. Továbbá a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló, 2003. január 27-i 2003/08/EK tanácsi irányelv(12) kifejezetten hivatkozik az EJEE-re és az Európai Unió Alapjogi Chartájára.

24. Előjáróban le kell tehát szögezni, hogy az elégséges pénzeszközökkel nem rendelkezők

igazságszolgáltatáshoz, illetve joghoz való hozzáférését általános jelleggel támogató törekvés összhangban áll az Unióban érvényesülő jogvédelem rendszerének alapvető értékeivel.

C – A jogi segítségnyújtás intézménye Franciaországban

25. A jogsegélyről szóló, 1991. július 10-én 91-647. sz. törvény(13) alapján azok a természetes és jogi személyek részesülhetnek jogi segítségnyújtásban, akik nem rendelkeznek a jogaik bíróság előtti érvényesítéséhez szükséges pénzeszközökkel(14).

26. A jogi segítségnyújtás kedvezményezettje teljesen, illetőleg részben mentesül mind az eljárás – amelyben a segítségnyújtást alkalmazzák – során felmerült összes költség megelégelzése és letétbe helyezése, mind annak megfizetése alól.

27. Amennyiben a jogi segítségnyújtás teljes körű, úgy a jogosult részéről felmerült valamennyi költséget (az ügyvédek és a fellebbviteli bíróságok előtt eljáró jogi képviselők díjazása, bírósági végrehajtó díja, közjegyzők javadalmazása, szakértői díj stb.(15)) az állam viseli. Az ügyvédi munkadíj átalányösszegének számítási módja egy bizonyos számú értékmérő(16) tartalmazó alapösszetevőre épül, amelyet azokra az egyes eljárástípusokra határoztak meg, amelyekben a bíróság(17) eljárhat.

28. Amennyiben a jogi segítségnyújtás részleges, úgy az állam az igazságszolgáltatással kapcsolatosan eljáró személyek díjának csak egy részét viseli. Az állami hozzájárulás mértéke a teljes jogi segítségnyújtás százalékos arányához igazodik, amely a kedvezményezett anyagi lehetőségeivel fordítottan arányos(18). Az ügyvédek tehát többé-kevésbe arányos kiegészítő munkadíjra jogosultak. E kiegészítő díjazás összege az ügyvéd és az ügyfél közti szabad megegyezés tárgya, a törvényben foglalt – elsősorban anyagi szempontokat tartalmazó – korlátozásokra tekintettel(19). E megegyezésre a beavatkozást megelőzően kötött – a semmisség terhe mellett az ügyvédi kamara elnökének ellenőrzése alá tartozó – írásbeli megállapodás alapján kell sort keríteni.

29. Az egyéb helyeken, például Finnországban(20), valamint egyes német Landokban fennálló helyzettel szemben Franciaországban nincsenek ügyvédi szolgáltatást nyújtó nyilvános jogi tanácsadó irodák.

D – Az ügy gazdasági vonatkozásai

30. A HÉA olyan általános fogyasztási adó, amely az Unió tagállamaiban fogyasztott termékekre és az ott igénybe vett szolgáltatásokra vonatkozik. Az ügyvédi szolgáltatások esetén – a HÉA logikájának megfelelően – az ügyfél az adófizetésre kötelezett mint végső fogyasztó és a szolgáltatás igénybevevője. Jogi segítségnyújtás esetén azonban ezt az anyagi terhet részben vagy egészben az állam téríti meg.

31. Teljes jogi segítségnyújtás esetén a kedvezményes HÉA-mérték alkalmazásának a kedvezményezettre nézve nincs érzékelhető hatása. Az ügyvédi költség teljes átvállalása esetén az érdekelt egyáltalán nem érzékeli az állami költségvetés terhére biztosított kedvezményt, amelyet a kedvezményes HÉA-mérték alkalmazása jelent(21). Megítélésem szerint ebben az esetben a kedvezményes adómérték alkalmazása valóban behatárolja a közvetlenül a jogi segítségnyújtás biztosítására irányuló költségvetési eszközök mennyiségét, egyúttal azonban az állam is kevesebb adót állapít meg a maga számára.

32. Ezzel ellentétben a részleges jogi segítségnyújtás jogosultjának ügyvédje részére meg kell téríteni a megállapodás szerinti többletköltség összegét. Mindenesetre a kedvezményes HÉA-mérték alkalmazásával a jogosult költségvetési támogatásban részesül, amely kiegészíti a

jogi segítségnyújtás címén nyújtott közvetlen támogatást. Hangsúlyoznom kell azonban, hogy a jogosult számára ez a pozitív eredmény csak akkor valósul meg, amennyiben a (HÉÁ?n kívüli) többletköltség az ügyvéd számára elfogadható legalacsonyabb szinten kerül rögzítésre. Ezzel szemben, amennyiben a (HÉÁ?val együtt számított) munkadíj az ügyfél számára elfogadható lehetséges maximum értéken kerül rögzítésre, úgy az adókedvezmény az ügyvéd számára bizonyul kedvez?nek. E két széls? érték között a kedvezményes és normál adómérték közti mozgástér megoszlik a felek között. Bizonyos, hogy a kedvezményes HÉÁ?mérték nem szükségképpen a végs? fogyasztónak kedvez(22).

33. Egy összehasonlító jogi tanulmány megállapítja, hogy az Uniónak nem a Francia Köztársaság az egyedüli olyan tagállama, amely a jogi segítségnyújtás keretében nyújtott ügyvédi szolgáltatások különleges rendszerének bevezetése mellett döntött. Egy, a Bizottság által kidolgozott dokumentumból(23) ugyanis kiderül, hogy a fent hivatkozott szolgáltatások nemcsak Franciaországban, hanem Portugáliában is a kedvezményes HÉÁ?mérték hatálya alá tartoznak. A dokumentum kitér arra, hogy ez utóbbi állam területén „a jogi segítségnyújtás vagy hivatalból történt kijelölés keretében teljesített szolgáltatások, a személyek joga és a családi jog körébe tartozó szolgáltatások, valamint a munkajog körébe tartozó szolgáltatások” 5%-os kedvezményes HÉÁ?mérték tárgyát képezik, szemben a franciaországi 5,5%-kal, míg az ügyvédek egyéb szolgáltatásai Portugáliában 20%-os HÉÁ?mérték alá tartoznak, szemben a franciaországi 19,6%-kal.

34. Ezen a ponton az alábbi kérdés merül fel különleges élességgel: vajon az általános HÉÁ?mérték alkalmazásának van-e az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést korlátozó következménye, amint azt a Francia Köztársaság állítja?

35. A Bizottság nem osztja ezt az álláspontot, mivel keresetében azt állítja, hogy – amint arra az el?z?ekben utaltam – amennyiben az állam teljes egészében átvállalja a jogosult részére kiszámlázott munkadíj összegét, úgy ez utóbbit nem érinti az általános HÉÁ?mérték alkalmazása. Egyedül abban az esetben áll fenn negatív hatás, ha a megállapított jogi segítségnyújtás részleges. Az ügyvédek és a fellebbviteli bíróságok el?tt eljáró jogi képvisel?k által a jogi segítségnyújtás keretében nyújtott szolgáltatások tekintetében az általános adómérték alkalmazása lehet?vé tenné továbbá a Francia Köztársaság számára, hogy több bevételhez jusson, amelyet többek között arra is fordíthatna, hogy növelje az e segítségnyújtás megítélésére rendelkezésre álló pénzforrásokat. A francia kormány tehát a teljes, az ügyvédek és a fellebbviteli bíróságok el?tt eljáró jogi képvisel?k által a jogi segítségnyújtás kedvezményezettjei számára kiszámlázott összeget átvállalhatná, a HÉÁ?t is beleértve. Az e kedvezményezettek számára nyújtott támogatási szint, és nem az alkalmazandó HÉÁ?mérték az, amely meghatározza az e hivatás gyakorlóit által nyújtott szolgáltatásokhoz való hozzáférést.

36. Másként fogalmazva, a Bizottság hangsúlyozza, hogy az általános HÉÁ?mérték alkalmazása nincs hatással a kedvezményezettek anyagi helyzetére, amennyiben a költségeket az állami hozzájárulás teljes mértékben fedezi, továbbá a jogi segítségnyújtás részleges alkalmazása vonatkozásában a francia hatóságoknak lehet?ségük van az alkalmazandó szabályozás módosítására, amennyiben ragaszkodnak az érintett jogosultak számára biztosított pénzügyi hozzájáruláshoz. A Bizottság által ekképpen el?adott, az általános adókodekx 279. cikkének f) pontjához kapcsolódó gazdasági hatások elemzése számomra kell?képpen megalapozottnak t?nik.

37. Egyébiránt a Francia Köztársaság által hivatkozott, e rendelkezés által eredményezett adósemlegesség és a versenytorzulás hiánya a HÉÁ?irányelv III. mellékletének 15. pontjában alkalmazott fogalmak értelmezését illet?en nem alapvet? fontosságú. Ennek kapcsán úgy vélem, hogy valamely intézkedés adójogi semlegességét alátámasztó érvelés – mind a HÉÁ?irányelv

rendszere, mind a Bíróság ítélkezési gyakorlata szempontjából(24) – sokkal inkább olyan tényezőknek, mint amelyet az általános adómérték szerinti adózás szabálya alóli kivételek (eltérések, mentesség stb.) alkalmazási körének szűkítése érdekében alkalmaznak, nem pedig e kivételek tartalmának kiterjesztésére szolgáló feltételként. Mindemellett úgy tűnik, hogy a HÉA közös rendszerének alapját képező adósemlegesség elve a vonatkozó fogalmak kevésbé szűkítő értelmezését támasztja alá(25). A jelen ügyben számomra azért nem tűnik lényegesnek ez a megfontolás, mivel a HÉA-irányelv 96. cikkében és 98. cikkének (2) bekezdésében, valamint a III. mellékletben kitűzött cél a HÉA-mértékek közelítése és a kedvezményes adómértékek alá tartozó ügyletek számának korlátozása révén nem a verseny torzulásának megakadályozása, hanem a tagállami jogszabályok fokozatos harmonizációjának elősegítése.

E – *A HÉA-irányelv III. melléklete 15. pontjának értelmezésével kapcsolatos általános észrevételek*

1. A HÉA-mentességre vonatkozó ítélkezési gyakorlat átültetéséről

38. Tudomásom szerint kifejezetten e tárgy vonatkozásában nincsenek korábbi ítéletek. Úgy tűnik tehát, hogy a Bíróságot még sem a HÉA-irányelv III. mellékletének 15. pontjában szereplő fogalmak, sem az előbbivel megegyező, korábban a hatodik irányelv H mellékletének tizennegyedik kategóriájában szereplő fogalmak értelmezésével kapcsolatban nem keresték meg.

39. A Francia Köztársaság azonban úgy véli, hogy át kell ültetni a Bíróság által egy hasonló fogalom, a hatodik irányelv 13. cikke A. része (1) bekezdésének g) pontjában – amely jelenleg a HÉA-irányelv 132. cikke (1) bekezdésének g) pontját képezi – említett „karitatív jellegűnek elismert intézmények” kapcsán adott értelmezést. E megközelítést alátámasztandó hangsúlyozza, hogy a HÉA-irányelv 98. cikke utal a 132. cikkre, továbbá mindebből arra következtet, hogy a kedvezményes HÉA-mértéket és a HÉA-mentességet illetően az alkalmazott fogalmak egységes rendszerét kell elfogadni.

40. Valóban, a HÉA-mentességre vonatkozó ítélkezési gyakorlat kapcsán kifejlesztett értelmezési elvek megfelelők tűnnek számomra, és a kedvezményes HÉA-mértékre vonatkozó III. melléklet értelmezése érdekében megfelelően átültethetők(26). Véleményem szerint az egységesség érdekében a hasonló fogalmakkal kapcsolatban azonos feltételeket kell alkalmazni, annál is inkább, mivel a jelen ügyben – az általános adómértékkel (19,6%) összevetve – a vonatkozó adómérték olyan alacsony (5,5 %), hogy e kedvezményes HÉA-mérték következményei már a mentesség következményeihez hasonlók.

2. A megfelelő értelmezési módszerekről

41. A Bíróság ítélkezési gyakorlata világosan rámutat arra, hogy a HÉA alóli mentességekre vonatkozó rendelkezések értelmezése során az e rendelkezések által elérni kívánt célokra tekintettel, illetve azok tiszteletben tartásával kell eljárni(27). Ezzel kapcsolatban a Bíróság hangsúlyozta, hogy a mentesség célja egyes közhasznú szolgáltatások esetében a fogyasztók anyagi terheinek csökkentése volt(28).

42. Ugyanezt a teleologikus megközelítést kell alkalmazni a kedvezményes HÉA-mértékre vonatkozó rendelkezéseket illetően. A kedvezményes adómértékben részesíthető termékek és szolgáltatások – a hatodik irányelv H mellékletében, majd a HÉA-irányelv III. mellékletében felsorolt – jegyzékéből következik, hogy a jogalkotót láthatóan az a cél vezérelte, hogy a közhasznú és/vagy szociális célú tevékenységek egyes kategóriái esetében tegye lehetővé a tagállamok számára kedvezményes HÉA-mérték alkalmazását(29).

43. A HÉA-irányelv III. melléklete – ahogyan korábban a hatodik irányelv H melléklete –

azonban eredetileg nem alapul koherens megközelítésen. Az e jogszabály által felsorolt különböző kategóriák nem alkotnak szerves egységet(30). Úgy tűnik, hogy mindez egy sor olyan kedvezményes adómérték átvételén alapul, amelyek azelőtt a tagállamokban léteztek. A belső logikát nélkülöző összeállításnak nincsen valódi értelme, továbbá nem tesz lehetővé átfogó értelmezést. Következésképpen az előkészítő munkálatok elemzése alapján kevés értékelhető válasz várható(31).

3. Az alkalmazott fogalmak kiterjesztő és megszorító értelmezéséről

44. A Bizottság úgy véli, hogy a HÉA-irányelv III. mellékletének 15. pontjában szereplő fogalmak „szigorú”, sőt „szűk” értelmezést követelnek meg, mivel ebben az esetben az általános HÉA-mérték alkalmazásának elvétől való eltérésekről van szó. Ezzel kapcsolatban a Bíróság C-83/99. sz. ügyben hozott ítéletére támaszkodik, amely a hatodik irányelv H mellékletének ötödik kategóriája alapján engedélyezett kedvezményes HÉA-mértékre vonatkozik(32).

45. Egy általános elv – a jelen ügyben az adóztatás elve – alóli kivételt megállapító rendelkezés hatályát minden bizonnyal szigorúan kell értelmezni(33). Mindez azonban nem jelenti korlátozó megközelítés elfogadását. Ugyanakkor az egyes közhasznú tevékenységeket illetően biztosított mentességgel kapcsolatban a Bíróság kimondta, hogy „az érintett tagállam által szociális jellegűnek elismert intézmények fogalma [...] nem követel meg különösebben szűk értelmezést”(34).

46. A HÉA-irányelv értelmezése ugyanis nem lehet olyan mértékben megszorító, hogy kizárja az egyes tagállamok által e jogszabályban kifejezetten előírt különleges rendszer alá tartozó valamely tevékenység megszervezése érdekében elfogadott megoldásokat. Tekintettel kell lenni a szociális jellegű szolgáltatásokra vonatkozó tagállami gyakorlatok között fennálló különbségekre, tartózkodni kell továbbá a vonatkozó eltérések hatékony érvényesülésének akadályozásától. Számomra úgy tűnik, hogy a Kingscrest-ügyben hozott ítéletben(35) a Bíróság ezt a gondolatmenetet követte. Ez az álláspont a Horizon College ügyben(36), továbbá két újabb ügyben(37) hozott ítéletből is kitűnik.

47. A HÉA-irányelv III. mellékletében felsorolt, kedvezményes adómértékkel igénybe vehető termékek és szolgáltatások jegyzékét szándékosan korlátozó, és nem pusztán példálózó jelleggel határozták meg. A 98. cikk értelmében e jegyzék alapvetően kimerítő jellegű. Jóllehet a lista a HÉA-mentesség vonatkozásában is korlátozó jellegű, ez nem akadályozta meg a Bíróságot abban, hogy e téren egy nem megszorító jellegű minősítést fogadjon el.

48. Véleményem szerint a HÉA-irányelv értelmezésének alapvetően e fogyasztási adó általános rendszerének pénzügyi és gazdasági célkitűzéseinek kell alapulnia, amely ráadásul az Unió saját forrásai alapjának részét képezi. E nézőpontból kiindulva megállapítható, hogy a kivételt képező gazdasági gyakorlatok tartalmát nem lehet tetszőleges értelmezéssel kiszélesíteni.

4. Az alkalmazott kifejezések értelmezéséről

a) A nyelvi változatok között fennálló eltérésekről

49. A HÉA-irányelv különböző nyelvi változatainak összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a III. melléklet 15. pontjában használt kifejezések nem felelnek meg pontosan a francia változatban elfogadott fogalmaknak.

50. Hozzátehetjük, hogy a francia változatban szereplő „intézmény” fogalom nem ugyanilyen módon található meg az összes többi változatban. Az intézmény fogalmával kapcsolatban használt kifejezések különbözőségére, illetve ennek értelmezésbeli nehézségeket okozó

következményeire más alkalommal már felhívták a figyelmet(38). Úgy tűnik számomra, hogy e kifejezés a jelen ügyben nem okoz különösebb problémát, mivel – mint arra a későbbiek során visszatérek – elfogadott, hogy a HÉA szempontjából az egyedül fellépő természetes személy is intézménynek minősülhet. Ez az értelmezés az ügyvédekre is alkalmazható.

51. A problémák számomra inkább a „szociális jelleg” értelmezéséből erednek. A III. melléklet 15. pontja által támasztott feltételek ezen első része vonatkozásában ugyanis – e szöveg különböző nyelvi változataira tekintettel – az alábbi észrevételek tehetők:

- a német változatban a „gemeinnützig” kifejezés a „közhasznú” fogalomra utal,
- a dán változat „velgørende” szava közvetlenül az angol „charitable” szónak felel meg, azonban ezt a hatályos angol változatban a „wellbeing” fogalmára cserélték, mivel a „charitable” kifejezést – amelyet a hatodik irányelv H mellékletének angol változata használt – a Kingcrest-ügyben(39) túl szűk körnek ítélték.

52. A III. melléklet 15. pontja által támasztott feltételek második sorozata vonatkozásában megjegyezhetjük, hogy a francia változat egyéni cselekvésre („œuvre”) utal, míg az angol, a dán, az olasz, a finn és a svéd változatok inkább egy általános értelemben vett tevékenységre utalnak, végül a német és a lengyel változat egy ágazatra, illetve területre utal, azaz még semlegesebb kifejezéseket használ.

53. Az e nyelvi változatok közti eltérésekből egy külső többértelműség következik, amely megerősíti a HÉA-irányelv III. melléklete 15. pontjának francia változatában használt kifejezések belső többértelműségét(40).

54. Márpedig bizonyos, hogy az uniós jog egységes alkalmazásának biztosítása érdekében, ugyanazon aktus nyelvi változatai közti eltérések esetén egyik változatot sem szabad elkülönítlen vizsgálni vagy a többi felett állónak tekinteni, hanem valamennyi változatot azon szabályozás általános rendszerének és céljának figyelembevételével kell értelmezni, amelynek e változat részét képezi(41).

55. A HÉA-irányelv által leginkább ösztönzött harmonizáció mindezen túlmenően szükségessé teszi, hogy az azonos tényállásokat azonos módon ítéljék meg, továbbá egységes rendszernek vessék alá őket. Nyilvánvaló, hogy az e jogszabály által a kedvezményes HÉA-mérték alkalmazása érdekében elírt feltételek önálló fogalmakat alkotnak(42), amelyek ettől kezdve az Unió sajátos jellegéből adódó értelmet nyernek, és nem szabad azokat esetleges belső jogi minősítésük alapján értelmezni.

b) A kifejezések „szokásos értelméről”

56. A Bizottság szerint a HÉA-irányelv 98. cikkének (2) bekezdését, továbbá III. mellékletét a kérdéses kifejezések szokásos értelmének megfelelően kell értelmezni.

57. A kedvezményes HÉA-mérték további – nevezetesen a hatodik irányelv H mellékletének ötödik és nyolcadik kategóriája által engedélyezett – lehetőségei vonatkozásában ezt az álláspontot a Bíróság ítélezési gyakorlata is megerősíti(43).

58. Érdekes tehát feltenni a kérdést, hogy vajon az ügyvédek tekinthetők-e a III. melléklet 15. pontjában említett intézmények egyikének, amennyiben – a HÉA-irányelvben használt szavak szokásos értelmére tekintettel – a jogi segítségnyújtás kedvezményezettjei érdekében működnek közre.

59. Ettől függetlenül – a különböző nyelvi változatokban fennálló eltérések figyelembevételével

– hasznosnak t?nik számomra ezen elemzés kib?vítése. A francia terminológiában található csekély különbségeknek – a többi hivatalos nyelv által alkalmazott egyéb fogalmakra tekintettel – nem kell szükségképpen érvényesülniük.

60. A jelen ítélezési gyakorlat alapján levonható f? tanulság tehát az, hogy a III. melléklet 15. pontjában használt szavak kétféle értelmezése között fennálló kétség esetén célszer? ezek jelentésének a legkiterjeszt?bb felfogásától eltekinteni, és azt a jelentést kiválasztani, amely e fogalmak szokásos értelméhez a legközelebb áll.

F – *A HÉA?írányelv III. melléklete 15. pontja rendelkezéseinek tartalma*

– A rendelkezés szövegében meghatározott feltételek kumulatív jellegér?

61. A HÉA?írányelv III. mellékletének 15. pontja a szolgáltatásnyújtások és a termékértékesítések tekintetében két feltételt határoz meg ahhoz, hogy kedvezményes HÉA?mértéket alkalmazhassunk vonatkozásukban: egyrészt az érintett szolgáltatóknak meghatározott jogállással kell rendelkezniük, vagyis azoknak „a tagállamok által szociális jelleg?ként elismert intézményeknek” kell lenniük, másrészt a teljesített szolgáltatásoknak meghatározott természettel kell rendelkezniük, vagyis azoknak „segítségnyújtási, illetve szociális biztonsággal összefügg? munkának” kell lenniük(44).

62. Úgy t?nik, hogy az eljárás két résztvev?je osztja azt az álláspontot, amely szerint ezen alkalmazási feltételek kumulatív jelleg?ek. Ezzel szemben a szövegekben alkalmazott kifejezések tartalmát illet?en különböz? felfogást képviselnek.

63. A Bizottság úgy véli, hogy egyrészt a jogi segítségnyújtás keretében tevékenységet folytató ügyvédek nem lehet e rendelkezés értelmében vett intézményeknek tekinteni, másrészt az ennek során nyújtott szolgáltatásaikat nem lehet segítségnyújtási, illetve szociális biztonsággal összefügg? munkának tekinteni.

64. Ezzel szemben a Francia Köztársaság arra hivatkozik, hogy az általános adókodekx 279. cikkének f) pontja összhangban áll a HÉA?írányelv 96. és 98. cikkével, amennyiben az ügyvédek által nyújtott, az állam által jogi segítségnyújtás keretében részben vagy egészben megtérített szolgáltatások eleget tesznek a fent hivatkozott irányelv III. mellékletének 15. pontja által el?írt két feltételnek.

65. A kérdésben való állásfoglalás érdekében célszer?bbnek t?nik számomra a jogszabály által el?írt két feltétel felcserélt sorrendben történ? vizsgálata.

2. A „segítségnyújtási, illetve szociális biztonsággal összefügg? munkára” vonatkozó feltételr?

a) A felek érvei

66. A Bizottság úgy véli, hogy a jogi segítségnyújtás keretében tevékenységet folytató ügyvédek nem a vitatott jogszabályban említett munkát végzik. Érvelése szerint a teljesített szolgáltatások jogi segítségnyújtásból állnak, így ugyanolyan jelleg?ek, mint az állami támogatásban nem részesül? ügyfelek számára kínált szolgáltatások. A Bizottság vitatja a Francia Köztársaság által felhozott azon érvet, amely szerint az az ügyvéd, aki a jogi segítségnyújtás kedvezményezettje számára nyújt támogatást, a tanácsadási és a védelem ellátására irányuló feladatok helyett szociális segítségnyújtási feladatot lát el, kiemelve azt, hogy az érdekeltek elvárása jogi védelemre, és nem szociális támogatásra irányul. Hozzáteszi, hogy nem változtat semmit az ügyvédek által nyújtott szolgáltatás jellegén az a tény, miszerint a jogi segítségnyújtás keretében az ügyvédek számára kifizetett munkadíjat általában elégtelen mennyiség?nek tekintik,

mivel tisztában vannak azzal, hogy vállalniuk kell azokat a hátrányokat, amelyek szakmai tevékenységükhöz köthetnek. Azt is hangsúlyozza, hogy az ügyvédeknek a jogi segítségnyújtás körén kívül is be kell tartaniuk különböző szakmai etikai természetű kötelezettségeket. Végül úgy véli, hogy a HÉA általános fogyasztási adóként nem teszi lehetővé a termékek vagy a szolgáltatások címzettjeinek jövedelmi szintjéhez igazodó, eltérő adókulcsok alkalmazását.

67. A Francia Köztársaság hangsúlyozza, hogy az azonos tartalmú és természetű tevékenységeket címzettjei anyagi helyzetének függvényében kell szociális segítségnyújtási munkának tekinteni. Ezt a következőképpen világítja meg: az ételek elkészítése szociális segítségnyújtásnak tekinthető, amennyiben ezt a szolgáltatást hátrányos helyzetű személyek számára nyújtják, ezzel szemben ugyanez a tevékenység nem minősül szociális jellegűnek, amennyiben azt egy nem hátrányos helyzetű személyi kör javára gyakorolják. Az étkezés terén érvényesülő elvhez hasonlóan célszerű volna megkülönböztetni a jogi segítségnyújtás kedvezményezettje érdekében végzett ügyvédi tevékenységet a fizetőképes személyek számára nyújtott, hagyományos ügyvédi tevékenységtől. Elismeri, hogy a két esetben nyújtott szolgáltatások azonosak, azonban kiemeli, hogy a társadalmi cél és kedvezményezett alacsony jövedelme azt mutatja, hogy a jogi segítségnyújtás keretében teljesített ügyvédi szolgáltatást szociális segítségnyújtásnak kell tekinteni.

68. A Francia Köztársaság e tekintetben egy négy pontból álló modell bevezetését javasolja, amely alapján eldönthető, hogy valamely intézmény segítségnyújtási, illetve szociális biztonsággal összefüggő munkát végez-e, ezek a következők: 1) hátrányos helyzetű személyek érdekében folytatott társadalmi cél követése, 2) a nemzeti szolidaritás pénzügyi újraelosztás útján való megvalósítása, 3) a teljesített szolgáltatások nem nyereségszerzésre irányuló jellege, 4) a szolgáltatót terhelő aránytalan kötelezettségek megléte. Megítélése szerint az ügyvédek jogi segítségnyújtás keretében történő eljárása eleget tesz mind a négy feltételnek. Hozzáteszi, hogy – a Bizottság olvasatával ellentétben – nem állítja azt, hogy önmagában véve bármely pont elegendő lenne az ügyvédek szociális segítségnyújtási tevékenységének megállapításához.

b) Elemzés

69. A „szociális” kifejezés továbbra is bizonytalan fogalom marad. E fogalom legalább két olyan szempontot takar, amelyek a jelen ügyben relevánsak. Az egyik szempont az emberi intézmények, viszonyok és érintkezési formák területére vonatkozik, amely az egyén sebezhetőségén, továbbá azon alapul, hogy az életben felmerülő kockázatokkal szemben támogatásra és védelemre van szüksége, amelyet a társadalom különféle közösségei kínálhatnak számára. Ez a szociális koncepció tükröződik azokban az intézményekben, amelyeket általában a társadalmi jelenségek jellegzetes velejáróinak tekintünk, idesorolható a hátrányos helyzetű személyek anyagi támogatása, a gyermek- és ifjúságvédelem, továbbá a betegek, fogyatékkal élők, illetve a kábítószerfüggők különleges szükségleteire szakosodott egészségügyi szolgáltatások. A „szociális” kifejezés másik oldala a társadalmi szolidaritásra, illetve önzetlenségre vonatkozik, amelyre a társadalmi igények igazságos kielégítése miatt van szükség.

70. Maga a HÉA-ra vonatkozó Bírósági ítélezési gyakorlat mutatja, hogy a szociális kifejezés e két szempontja, illetve értelmezése bonyolult viszonyban áll egymással. A Bíróság elfogadta például, hogy a nyereségszerzésre irányuló cél nem akadályozza annak, hogy egy gyermek- és ifjúsági otthonokat működtető magánjogi szervezetet szociális jellegűnek tekintsenek, e megoldást az ügy különleges körülményei tették lehetővé⁽⁴⁵⁾. Mindemellett a Kügler-ügyben hozott ítéletben⁽⁴⁶⁾ a Bíróság kimondta, hogy „a fizikai vagy anyagi függésben lévő személyek részére ambuláns kezelést nyújtó egészségügyi szolgáltatók általános egészségügyi, valamint a gondoskodást ellátó szolgáltatásai [...] fűszabály szerint szociális jellegűek”.

71. Számomra úgy tűnik, hogy a jelen ügyben az ügyvédek jogi segítségnyújtás keretében

nyújtott támogatása nem helyettesíti szokásos tanácsadó és védelem ellátására irányuló tevékenységüket, hanem kiegészíti azt. A jogi segítségnyújtáshoz való hozzájárulásuk tehát a hagyományos ügyvédi tevékenységet színesíti.

72. A szolgáltatás – amely minden bizonnyal megegyezik a jogi segítségnyújtás keretében nyújtott és a hagyományos ügyvédi tevékenység esetében, amint arra első sorban a Bizottság hivatkozott – természetéhez kapcsolódó feltétel önmagában számomra nem tűnik elegendőnek ahhoz, hogy egy tevékenységet szociális jellegűnek tekintsenek, vagy épp megvonják tőle ezt a minősítést. Véleményem szerint a Bíróság által a Kügler-ügyben hozott ítéletben(47) tett megállapítás e téren irányadó jelleggel bír.

73. Nem tűnik megalapozottnak számomra annak kockázata – amelyre első sorban a Bizottság hivatkozik –, hogy kedvezményes adómértéket alkalmazzanak minden olyan szolgáltatásra, amely a legkiszolgáltatottabb személyek támogatására irányul. E kockázat csak akkor állna fel, ha az egyetlen elírt feltétel a szolgáltatás címzettjeihez kapcsolódna. A Francia Köztársaság azonban ettől eltérő feltételek alapján történő súlyozást javasol, az általa ismertetett négy pontból álló modell módszerét.

74. Ami az ügyvédek nem megfelelő díjazását illeti – amelyre a Francia Köztársaság hivatkozott –, úgy vélem, hogy az ügyvédi munkadíj összege, vagyis hogy a szemükben mi minősül elfogadható mértékű díjazásnak, alapvetően egyéni elvárás függvénye. Márpedig úgy tűnik számomra, hogy van Franciaországban egy olyan ügyvédi réteg, amely megfelelőnek tartja a jogi segítségnyújtásból elért bevétel összegét, mivel az ilyen típusú feladatok láthatóan ehhez az ügyvédi körhöz csoportosulnak(48).

75. Véleményem szerint itt az ügyvédi szolgáltatás teljesítésének közege a meghatározó tényező. Több, ráadásul különböző tagállamokból vett példa igazolja azt a tényt, amely szerint a jogi szolgáltatások – ideértve a jogi tanácsadás és a jogi képviselet intézményét is – olyan feltételek mellett is nyújthatók, amelyek szociális jelleget kölcsönöznek számukra. Ez a helyzet áll fenn a nyilvánosan működő jogi tanácsadó irodák, illetve a civil társadalom különböző szervezetei által nyújtott támogatás, sőt a *pro bono* – rászorult személyek, bűncselekmények áldozatai vagy a menedékjogért folyamodók érdekében – tevékenykedő ügyvédek esetében is.

76. Ami a szóban forgó francia jogszabályi rendelkezést illeti, azt nemzeti szinten a jogi segítségnyújtás címzettjeinek helyzetéből eredő szociális jelleg miatt hagyományosan igazoltnak tekintik(49).

77. Számomra úgy tűnik, hogy a jogi segítségnyújtást különösebb fenntartások nélkül valóban „szociális segítségnyújtási munkaként” vehetjük figyelembe, mivel – miután a társadalmi szolidaritáson alapul – az a szociálpolitika eszközének tekinthető(50).

78. Ezzel szemben a HÉA-irányelv III. mellékletének 15. pontjában elírt feltételek első része vonatkozásában valódi kétségek állnak fenn.

3. A „tagállamok által szociális jellegűként elismert intézmények” feltételről

a) A felek érvei

79. A Bizottság álláspontja szerint az érintett szolgáltatóknak meghatározott jogállással kell rendelkezniük, vagyis egy olyan állandó és stabil tulajdonsággal, amely rájuk jellemző. Arra hivatkozik, hogy a HÉA-irányelv megköveteli a tagállam és a kedvezményes adómérték alá eső szolgáltatást nyújtó jogalany közti viszony bizonyos szintű állandóságát. A Bizottság megerősíti, hogy Franciaországban egyes ügyvédi szolgáltatások esetében a kedvezményes adómérték

alkalmazása nem a szolgáltató stabil jogállásához, hanem egyedül ahhoz a körülményhez kötődik, hogy a fent hivatkozott szolgáltatásokat – eseti jelleggel? jogi segítségnyújtás keretében nyújtják. Úgy véli továbbá, hogy a Francia Köztársaság által javasolt értelmezés elfogadása kockázatot rejt magában, amennyiben az bármely jogalany tekintetében a 15. pontban foglalt kivétel alkalmazásához vezet, azzal az egyedüli feltétellel, hogy a szóban forgó szolgáltatásokat teljes egészében vagy részben az állam téríti meg, és e kivételt nem csupán az állam által – szociális jellegükre tekintettel – kiváltságos jogállásban részesített szolgáltatók esetében alkalmazzák.

80. A francia hatóságok pontonként cáfolják a Bizottság érveit. Az állam és ügyvédek közti kapcsolat stabilitása vonatkozásában a Francia Köztársaság azzal érvel, hogy – feltételezve, hogy releváns feltétel?l van szó – a stabilitás biztosított, mivel a szóban forgó szolgáltatások az általános adókodekx 279. cikkének f) pontja alá tartoznak. Hozzáteszi, hogy noha nem feltétlenül lát el minden ügyvéd rendszeres, jogi segítségnyújtás keretébe tartozó feladatokat, az ügyvédi kamara vagy az ügyvédek hivatásrendjének elnöke bármelyiküket bármely időpontban kijelölheti, és e kijelölésnek kötelező eleget tenniük.

81. A Francia Köztársaság felhívja továbbá a figyelmet arra, hogy – mivel erre vonatkozóan a hatodik irányelvben nem található meghatározás – a Bíróság kimondta, hogy a szociális jelleg elismerésére vonatkozó szabályok meghatározása f?szabály szerint az egyes tagállamok nemzeti jogára tartozik, hozzátevé, hogy az intézmények szociális jellegének megállapítása érdekében az ítélkezési gyakorlat a tagállamok számára az alábbi iránymutatással szolgál(51): 1) különös jogszabályi el?írások megléte, 2) az érintett jogalanyok tevékenységének közhasznú jellege, 3) az egyéb, azonos szolgáltatást nyújtó adóalanyok hasonló elbírálása(52), valamint 4) az adott szolgáltatások költségei jelent?s részének szociális biztonsági szervezetek által történ? esetleges átvállalása. A Francia Köztársaság szerint az általános adókodekx 279. cikke f) pontjának rendelkezései mind a négy feltételnek eleget tesznek.

b) Elemzés

82. A Bíróság már állást foglalt „a tagállamok által szociális jelleg?ként elismert intézmények” fogalmának értelmezésében, a hatodik irányelvnek a „bizonyos közhasznú tevékenységek mentességét” el?író 13. cikke A. része (1) bekezdése g) pontjának rendelkezéseire tekintettel, amelyek megfelelnek a HÉA?irányelv 132. cikke (1) bekezdése g) pontja rendelkezéseinek. Célszer? tehát kidolgozni az „intézmények” és a „szociális jelleg?” fogalmak egységes koncepcióját – amelyek a HÉA?irányelvben és annak mellékleteiben többször is el?fordulnak(53) –, nem pedig változó tartalmú jelentést adni nekik.

83. A HÉA?mentesség tárgyában hozott ítéletek megállapítják, hogy a „szociális jelleg?ként elismert intézmény” fogalma elég tág kör? ahhoz, hogy magában foglalja a nyereségszerzésre törekv? magánjogi jogalanyokat, ideértve a gazdasági tevékenységet folytató természetes személyek körét is, különös tekintettel azon célkit?zésre, hogy csökkenjenek az egyes szociális ágazatban nyújtott közhasznú szolgáltatások költségei, amelyek ezáltal könnyebben elérhet?vé válnak a támogatásra szoruló személyek számára(54).

84. A HÉA?mentesség vonatkozásában a Bíróság által elfogadott ezen kiterjeszt? értelmezés még inkább érvényes a kedvezményes HÉA?mérték esetében. Lehet?vé teszi, hogy az ügyvédek is a HÉA?irányelv III. melléklete 15. pontjának hatálya alá tartozó intézményekével azonos megítélés alá essenek. Az „intézmény” fogalma minden bizonnyal egy különleges feladatokat ellátó egyénített jogalanyra enged következtetni(55). Nyilvánvaló azonban, hogy az uniós jog ezen önálló fogalma egy vagy több, vállalkozást m?ködtet? természetes személyre – azaz nemcsak jogi személyekre – is utalhat. A jelen ügyben a HÉA rendszere alá tartozó személyek közé tartoznak a jogi segítségnyújtás keretében tevékenyked? ügyvédek, úgymint magánszemélyek. Kevésbé lényeges tehát az az intézmény – kamarai vezet? testület vagy tanács –, amelyhez az ügyvéd

kötődik, teljesen mindegy továbbá, hogy az e feladat ellátásához kapcsolódó kijelölés és díjazás módja központilag meghatározott-e.

85. Az előbbiekből az következik, hogy a jogi segítségnyújtás keretében tevékenykedő ügyvédek minden kétséget kizáróan besorolhatók az „intézmény” fogalma alá. Végeredményben a vita nem e pont körül zajlik, mivel ennek kapcsán mindkét fél a Bíróság kiterjesztő ítélkezési gyakorlatára hivatkozott. A Bizottság ezt elismerve rámutatott arra, hogy egyedül a szolgáltatást nyújtó intézmény „szociális jellege” képezi vita tárgyát.

86. Ez utóbbi feltételt illetően a felek élesen szembehelyezkednek egymással. A HÉA-irányelv ugyanis nem határozza meg – ahogyan korábban a hatodik irányelv sem – a III. melléklet 15. pontjában említett intézmények „szociális jellegéhez” kapcsolódó elismerési feltételeket és módokat. Meg kell állapítani, hogy a HÉA-irányelv III. melléklete szóban forgó fogalmának francia változata a hatodik irányelv megfelelő rendelkezésének pontos átvétele. Ezzel szemben az angol változatban az előző jogszabályhoz képest változott a megfogalmazás, amint arra már utaltam(56).

87. Úgy tűnik számomra, hogy a Bizottság által megfogalmazott állandósági követelmény kifejezetten nem vezethető le sem a HÉA-irányelv kifejezéseiből, sem a Bíróság ítélkezési gyakorlatából. El kell-e azonban fogadnunk azt, hogy implicite követelmény az állandóság?

88. Véleményem szerint a szociális tevékenységek terén szükség van bizonyos fokú stabilitásra, ha nem is örökkévalóságra. Az állandóság azonban relatív, mivel az időbeli feltétel önmagában nem elegendő. Meglátásom szerint szükséges, hogy a szolgáltatást nyújtó tevékenységének nagyobb, sőt majdnem kizárólagos része szociális jellegű legyen. A pusztán szociális jelleg nem elégséges. A Francia Köztársaság által hangsúlyozott „funkcionális” értelmezés nem áll összhangban sem a HÉA-irányelv szövegével, sem annak céljaival. E megközelítés egy olyan különös helyzethez vezet, amely lehetővé teszi, hogy egy szervezet kétféle arcuattal rendelkezzen, vagyis szociális jellegűnek tekintse, amennyiben szociális természetű tevékenységet folytat, míg egyéb esetekben nélkülözi a szociális jelleget. Az ilyen értelmezés a két feltétel egyesülését eredményezi, amikor is a szociális természetű tevékenység lenne a szociális jelleg egyetlen ismérve. Ebben az esetben elegendő lett volna, ha a HÉA-irányelv III. melléklete azt írja elő, hogy kedvezményes adómérték alkalmazható, amennyiben a szolgáltató közcélú tevékenységet folytat.

89. A jogalkotó azonban nem ezt a megoldást választotta. A kétféle arculat ebben az esetben elképzelhetetlen, mivel azt a HÉA-irányelv nem teszi lehetővé, ellentétben az eltérés azon lehetőségével, amelyet kifejezetten említenek a közintézmények esetében. Számomra az a terület bír meghatározó jelentéssel, ahol a tevékenység megjelenik, nem pedig a szervezet célja. A kitűzött célok helyett tehát magukat az intézményeket és a tevékenységüket kell megragadni.

90. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy a tagállami hatóságok mérlegelési jogkörrel rendelkeznek valamely jogalany szociális jellegű intézményként történő elismerése tekintetében, e jogosultságot azonban az uniós joggal összhangban kell gyakorolniuk(57). Azonban – ezen ítélkezési gyakorlatra tekintettel – úgy tűnik, hogy a szociális jelleg elismerése érdekében lefolytatandó eljárás nem pusztán tagállami megítélés alá tartozik. Minden bizonnyal a tagállami hatóságok hatáskörébe tartozik a jelleg elismerése, mindez azonban a nemzeti bíróság ellenőrzése mellett zajlik, amelynek viszont az uniós jog követelményeinek megfelelően kell módornie, továbbá figyelembe kell vennie a Bíróság ítéleteiben a teljesség igénye nélkül meghatározott feltételeket(58).

91. A francia általános adókodekxben említett, jogi segítségnyújtás keretében folytatott ügyvédi tevékenységet illetően azt gondolom, hogy nem beszélhetünk az érintett intézmény „szociális

jellegéről”, mivel e fogalom véleményem szerint olyan célra utal, amely az ezen intézmény által kifejtett tevékenység jellegére tekintettel bizonyos mértékű állandósággal, illetve meghatározó súllyal rendelkezik. A HÉA-irányelv hatékony érvényesülésének, továbbá a III. melléklet korlátozó jellegének biztosítása érdekében a 15. pont rendelkezéseinek olyan értelmezését kell elfogadnunk, amely szerint nem kizárólag a tevékenységnek, hanem az adott intézménynek is – kellően hangsúlyos, sőt meghatározó módon – szociális jelleggel kell rendelkeznie. Márpedig az ügyvédek ez utóbbi feltételnek – a kifejezések szokásos értelme alapján – nem tesznek eleget, mivel véleményem szerint egy szervezet tevékenységének teljes spektrumát figyelembe kell venni annak eldöntése érdekében, hogy megfelel-e a szóban forgó rendelkezés által elírt feltételeknek(59). Bizonyított kettős „szociális jelleg” hiányában az érintett szolgáltatások nem tesznek eleget a kedvezményes HÉA-mérték irányelvben elírt összes alkalmazási feltételének.

92. Következésképpen úgy gondolom, hogy a kötelezettségszegés megállapítása iránti kereset megalapozott, mivel az ügyvédek és a velük egy tekintet alá esők által nyújtott szolgáltatások – amelyeket az általános adókodekx 279. cikkének f) pontja sorol fel – nem tartoznak az e melléklet 15. pontjában említett kategóriába, amely az egyetlen olyan rendelkezés, amelyre a Francia Köztársaság védekezésként hivatkozott, vagyis nem „a tagállamok által szociális jellegűnek elismert, segítségnyújtási, illetve szociális biztonsággal összefüggő munkát végző intézmények által végzett termékértékesítések és szolgáltatásnyújtások”, így e szolgáltatásokra nem alkalmazható kedvezményes HÉA-mérték(60).

VI – Költségek

93. Az eljárási szabályzat 69. cikkének 2. §-a alapján a pervesztes fél köteles a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte.

94. Mivel a Bizottság ezt kérte, a Francia Köztársaságot kötelezni kell a költségek viselésére, amennyiben a kötelezettségszegés megállapítása iránti keresetnek javaslatom alapján helyt adnak.

VII – Véggkövetkeztetések

95. Az elzárók fényében a Bíróság számára az alábbi ítélet meghozatalát javaslom:

„1) A Francia Köztársaság ? mivel kedvezményes hozzáadottértékadó-mértéket alkalmazott az ügyvédek, a Conseil d'État és a Cour de cassation elírt eljáró ügyvédek, valamint a fellebbviteli bíróságok elírt eljáró jogi képviselők által nyújtott, az állam által jogi segítségnyújtás keretében részben vagy egészben megtérített szolgáltatások tekintetében ? nem teljesítette a közös hozzáadottértékadó-rendszerről szóló, 2006. november 28-ai 2006/112/EK tanácsi irányelv 96. cikkéből és 98. cikkének (2) bekezdéséből eredő kötelezettségeit.

2) A Bíróság a Francia Köztársaságot kötelezi a költségek viselésére.”

1 – Eredeti nyelv: francia.

2 – A Bizottság Francia Köztársaságnak címzett, 2006. december 15-ii indokolással ellátott véleményével megegyezően az EK-Szerződés rendelkezéseire a korábbi, az Európai Unió működéséről szóló szerződés hatályba lépését megelőzően alkalmazott számozás szerint hivatkozom.

3 – A hatodik irányelv – a közös hozzáadottértékadó-rendszer kiegészítéséről és a 77/388/EGK irányelv módosításáról (hozzáadottértékadó-mértékek közelítése) szóló, 1992. október 19-ii 92/77/EGK tanácsi irányelv (HL L 316., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 202.

o.) által bevezetett – H melléklete összeállította „az olyan termékek és szolgáltatások jegyzékét, amelyek értékesítésére kedvezményes hozzáadottértékdómtérítéket lehet alkalmazni”, továbbá tizennegyedik kategóriaként „a tagállamban jótékonyági szervezatként elismert, jóléti, illetve társadalombiztosítási munkát végző szervezetek szolgáltatásait és termékeit említi, amennyiben ezek a 13. cikk alapján nem élveznek mentességet.”

4 – E rendelkezés – miután az a hatodik irányelv hatálybalépése előtt még nem volt alkalmazandó – tehát nem tartalmaz olyan, ez utóbbi által előírt átmeneti rendelkezéseket – különösen nem ezen irányelv 28. cikke (2) bekezdésének rendelkezéseit –, amelyekre a Bizottság keresetében hivatkozott.

5 – Az általános adókodekx 279. cikkét legutóbb a 2009. július 22-ii 2009/888. sz. törvény 22. cikke módosította, e módosítás azonban az f) pont rendelkezéseit nem érintette.

6 – Az 1950. november 4-én Rómában aláírt, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény 6. cikkének (3) bekezdése.

7 – A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, aláírásra megnyitották: 1966. december 19., a 14. cikk (3) bekezdés d) pontjának vége.

8 – A Golder-ügyben 1975. február 21-én hozott ítéletében (A 18. sorozat, 35. és azt követő §-ai) a fent hivatkozott bíróság ugyanis kimondta, hogy „az [EJEE] 6. cikkének (1) bekezdése (6-1. cikk) mindenki számára biztosítja a jogot, hogy bíróság ítélkezzen minden, polgári természetű jogait és kötelezettséget érintő jogvitájában. Ennélfogva az »igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jogát« biztosítja, amelynek a keresetési jog, vagyis polgári ügyben a bírósághoz folyamodás joga csak egyik oldalát képezi.”

9 – Az Airey kontra Írország ügyben hozott ítélet (A 32. sorozat, 26. §).

10 – Ez utóbbi esetben a Bíróság hangsúlyozta, hogy a jogsegély biztosításának hiánya megfoszthatja a jogalanyokat a bíróság előtti hatékony védekezés képességétől és fegyveregyenlenséghoz vezet, amely a méltányos eljárás fogalma szempontjából elfogadhatatlan. Lásd különösen az Emberi Jogok Európai Bírósága Steel és Morris ügyben 2005. február 15-én hozott ítéletét (*Ítéletek és Határozatok Tára*, 2005-II, 72. §).

11 – A 2000. december 7-én Nizzában kihirdetett (HL C 364., 1. o.) Chartát a Lisszaboni Szerződés elfogadása (HL 2007. C 303., 1. o.) módosította, illetve jogilag kötelező erőt biztosított a számára.

12 – HL L 26., 41. o.; magyar nyelvű kiadás 19. fejezet, 6. kötet, 90. o.

13 – E törvény 1. cikke kimondja egyrészt, hogy a törvény célja az igazságszolgáltatáshoz és a joghoz való hozzáférés biztosítása, másrészt hogy a jogi segítségnyújtás magában foglalja a költségmentességet, a joghoz való hozzáférést, valamint ügyvédi beavatkozás biztosítását az előzetes letartóztatás során, a bünygi közvetítéssel, továbbá a bünygi iratok összeállításával kapcsolatban.

14 – A fent hivatkozott törvény 4., 6., 9-1., és 9-2. cikkében felsorolt személyi körre e jövedelmi feltétel nem vonatkozik. Idetartoznak a kiskorúak, továbbá a legsúlyosabb büncselekmények áldozatai.

15 – Megfigyelhető, hogy az általános adókodekx 279. cikkének rendelkezései értelmében az ügyvédekkel és a velük egy tekintet alá esőekkel ellentétben az igazságszolgáltatással kapcsolatosan eljáró személyek szolgáltatásaira nem alkalmazható a kedvezményes

HÉA-mérték.

16 – Lásd az 1991. július 10-i törvény 27. cikkének (2) és azt követő bekezdéseit, valamint a fent hivatkozott törvény végrehajtásáról szóló, 1991. december 19-i 91-1266. sz. rendelet 90. és azt követő cikkeit. A teljes jogi segítségnyújtásban részesülő kedvezményezettek érdekében fellépő ügyvédek munkadíjára vonatkozó francia állami hozzájárulás mértékét az adótörvényben elírt értékmérő összeg, valamint a rendeletben rögzített együttthatók szorzata határozza meg.

17 – Az első- és másodfokú közigazgatási, polgári, büntető és szociális bíróságok, továbbá a Conseil d'État és a Cour de cassation érintettek.

18 – A mérték 85%, 70%, 55%, 40%, 25% és 15% között változik.

19 – Az 1991. július 10-i törvény 35. cikkének második bekezdése előírja, hogy a felek „az ügy iratainak összetettsége, továbbá az ügy természetéből adódó feladatok és költségek figyelembevételével határozzák meg a többletköltség összegét, illetve megfizetésének módját, a kedvezményezett vagyonával és anyagi helyzetével összeegyeztető feltételek mellett.” A negyedik bekezdés hozzáteszi: „Amennyiben a fentiek figyelembevételével az ügyvéd ügyvédi kamarájának vezető testülete munkadíj számítási módszert határoz meg, úgy a többletköltség összegét e számítási módszer alapján kell meghatározni.”

20 – Lásd a C-246/08. sz., Bizottság kontra Finnország ügyben 2009. október 29-én hozott ítélet (az EBHT-ban még nem tették közzé) 5. és azt követő pontjait, továbbá Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok ebben az ügyben ismertetett, a hatodik irányelv szerinti gazdasági tevékenység fogalmára vonatkozó indítványának 8. és azt követő pontjait, valamint 28. pontját.

21 – A teljes jogi segítségnyújtás kedvezményezettje számára a HÉA érzékelhetetlen és láthatatlan, ezért ebben az esetben rejtett költségvetési támogatásról van szó, amint azt Roland du Luart egy, a francia Szenátushoz 2007. október 9-én benyújtott jelentésben megállapította (a Szenátus 2007/2008. évi rendes ülésének 23. sz. jelentése, elérhető a Szenátus honlapján, 82. o.).

22 – Terra, B. és Kajus, J.: *A Guide to the European Directives, Introduction to European VAT*, IBFD, Amsterdam/Hombæk, 2009, 1. kötet, 298. o.

23 – Lásd a „Az Európai Közösség tagállamaiban alkalmazott HÉA mértéke – 2009. július 1-jei állapot” [taxud.d.1(2009)307669 – FR], elérhető a Bizottság honlapján, különösen 19. és azt követő oldalak. Jelzésképpen a Bizottság utal arra, hogy mivel ez „a tagállamok által közölt információk alapul, azonban bizonyos információkat egyes tagállamok még nem ellenőriztek, a tájékoztató dokumentum nem kötelezi a Bizottságot és nem tekinthető a tagállamok által jóváhagyottnak”.

24 – Rosas, A., „Value Added Tax and Distortion of Competition”, in *EU Competition Law in Context: Essays in Honour of Virpi Tiili*, szerk. H. Kanninen, N. Korjus és A. Rosas, Hart, Oxford & Portland, Oregon, 2009, 275. és azt követő oldalak., különösen 277–282. és 289. o.

25 – A hatodik irányelv értelmezésére vonatkozóan a C-216/97. sz. Gregg-ügyben 1999. szeptember 7-én hozott ítélet (EBHT 1999., I-4947. o.) 19. pontja.

26 – Úgy vélem azonban, hogy a mentességek a tagállamok számára kötelezők, míg a kedvezményes adómértékek választható jellegűek.

27 – Lásd különösen a C-45/01. sz. Dornier-ügyben 2003. november 6-án hozott ítélet (EBHT 2005., I-12911. o.) 42. pontját, a C-498/03. sz., Kingscrest Associates és Montecello ügyben

2005. május 26-án hozott ítélet (EBHT 2008., I/4427. o.) 29. pontját, valamint a C/442/05. sz. Zweckverband zur Trinkwasserversorgung und Abwasserbeseitigung Torgau-Westelbien ügyben 2008. április 3-án hozott ítélet (EBHT 2008., I/1817. o.) 30. pontját.

28 – Lásd a hatodik irányelvre vonatkozóan Sharpston főtanácsnok C/434/05. sz. Horizon College ügyben (2007. június 14-én hozott ítélet, EBHT 2007., I/4793. o.) ismertetett indítványának 29., 30. és azt követő pontjait.

29 – Lásd emellett a hatodik irányelv H mellékletének rendelkezéseire vonatkozóan Mazák főtanácsnok fent hivatkozott C/442/05. sz. ügyben ismertetett indítványának 47. pontját.

30 – A fent hivatkozott C/434/05. sz. ügyben ismertetett indítványában Sharpston főtanácsnok megállapítja, hogy a hatodik irányelv mellékleteiben szereplő jegyzékeket nem jól felépített logika alapján állították össze, és ez a közösségi jogalkotó szándékára vonatkozó találgatások számára biztosít teret.

31 – Vesd össze a C/375/98. sz. Epson Europe ügyben 2000. június 8-án hozott ítélet (EBHT 2000., I/4243. o.) 19. pontjának végével.

32 – A C/83/99. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben 2001. január 18-án hozott ítélet (EBHT 2001., I/445. o.) 19. és 20. pontja, amelyben a Bíróság kimondta, hogy az „utasok és útipoggyászuk szállítására” vonatkozó rendelkezés nem alkalmazható a közúti létesítmények használati díjára.

33 – Különösen a 348/87. sz. Stichting Uitvoering Financiële Acties ügyben 1989. június 15-én hozott ítélet (EBHT 1989., 1737. o.) 13. pontja.

34 – A hatodik irányelv 13. cikke A. része (1) bekezdése g) pontjának értelmezésére vonatkozóan a fent hivatkozott Kingscrest Associates és Montecello ügyben hozott ítélet 29. és 32. pontja. Lásd továbbá a fent hivatkozott Gregg-ügyben hozott ítélet 17. pontját; a C/144/00. sz. Hoffmann-ügyben 2003. április 3-án hozott ítélet (EBHT 2003., I/2921. o.) 24. és azt követő pontjait, valamint a fent hivatkozott Dornier-ügyben hozott ítélet 48. pontját.

35 – Uo.

36 – A fent hivatkozott Horizon College ügyben hozott ítélet 16. pontja: „[...] a szigorú értelmezés e szabálya ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a fenti 13. cikk szerinti adómentességek meghatározására használt kifejezéseket oly módon kell értelmezni, hogy azok ne tudják kifejteni hatásukat”.

37 – Lásd a C/461/08. sz. Don Bosco Onroerend Goed ügyben 2009. november 19-én hozott ítélet (az EBHT-ban még nem tették közzé) 25. pontját, valamint a C/473/08. sz. Eulitz-ügyben 2010. január 28-án hozott ítélet (az EBHT-ban még nem tették közzé) 27. pontját.

38 – Lásd különösen Kokott főtanácsnok C/505/07. sz. Compañía Española de Comercialización de Aceite ügyben (2009. október 1-jén hozott ítélet, az EBHT-ban még nem tették közzé) ismertetett indítványának 45. pontját.

39 – Lásd a fent hivatkozott Kingscrest Associates és Montecello ügyben hozott ítélet 21. és azt követő pontjait, valamint Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok indítványának 23. és azt követő pontjait.

40 – Vesd össze a Mazák főtanácsnok által a fent hivatkozott C/442/05. sz. ügyben ismertetett indítványának 38. pontjában felvetett, a hatodik irányelv D és H mellékletére vonatkozó

többséggel.

41 – Lásd különösen Kokott f?tanácsnoknak a fent hivatkozott C?505/07. sz. ügyben ismertetett indítványát, a 29. lábjegyzetben hivatkozott ítéletet, továbbá újabban a C?261/08. és C?348/08. sz., Zurita García és Choque Cabrera egyesített ügyekben 2009. október 22?én hozott ítélet (az EBHT?ban még nem tették közzé) 54. és azt követ? pontjait, valamint a hivatkozott ítéleteket, végül a fent hivatkozott Eulitz?ügyben hozott ítélet 22. pontját.

42 – Vessd össze a HÉA?mentességre vonatkozó ítélkezési gyakorlattal, különösen a fent hivatkozott Kingscrest Associates és Montecello ügyben hozott ítélettel, valamint a fent hivatkozott Eulitz?ügyben hozott ítélet 25. pontjában hivatkozott ítéletekkel.

43 – Lásd a fent hivatkozott Bizottság kontra Spanyolország ügyben hozott ítélet 18. és azt követ? pontjait, a C?109/02. sz., Bizottság kontra Németország ügyben 2003. október 23?án hozott ítélet (EBHT 2003., I?12691. o.) 23. pontját. Az els?ként említett ügyben Alber f?tanácsnok sz?k értelmezés elfogadását, továbbá az érintett fogalom „uralkodó” elemének kiemelését javasolja, amely a szóban forgó ügyben a közlekedés fogalma volt.

44 – A különböz? nyelvi változatokban fennálló eltéréseket, különösen pedig a második feltételt illet?en lásd a fenti 49. és az azt követ? pontokat.

45 – A fent hivatkozott Kingscrest Associates és Montecello ügyben hozott ítélet 29–32. pontja.

46 – A C?141/00. sz. Kügler?ügyben 2002. szeptember 10?én hozott ítélet (EBHT 2002., I?6833. o.) 44. pontja.

47 – Uo.

48 – Lásd Roland du Luarnak a Szenátushoz 2007. október 9?én benyújtott, fent hivatkozott jelentését, 64–65. o.: „Egy alighanem túlzott mérték? koncentráció van kialakulóban, mivel az ügyvédek mindössze 9,4%-a (4492 ügyvéd) látja el a jogi segítségnyújtási szolgáltatások 64%-át. [...] Fennállhat a gyanú a közhatalom oldaláról is a tekintetben, hogy egyes ügyvédi irodák gazdaságos m?ködéséhez mennyiben járul hozzá a jogi segítségnyújtás intézménye. Gyakran hallható ugyanis, hogy néhányan közülük »kizárólag a jogi segítségnyújtásból élnek«”.

49 – Denis Badré egy, a francia Szenátushoz 1999. június 30?án benyújtott jelentésben utal arra, hogy az ügyvédek által jogi segítségnyújtás keretében nyújtott szolgáltatások esetében– az Assemblée Nationale (Nemzetgy?lés) által adott hivatalos válaszban foglaltak nyomán ? a „szolgáltatások különleges jóléti jellege” miatt a kedvezményes HÉA?mértéket alkalmazzák, figyelembe véve azt a tényt is, hogy a jogi segítségnyújtás megadása els?sorban a kedvezményezett anyagi viszonyaihoz igazodó feltételekhez kötött (a Szenátus 1998/1999. évi rendes ülésének 74. sz. jelentése, elérhet? a Szenátus honlapján).

50 – Ezzel kapcsolatban Roland du Luart – a francia Szenátus tagja – felhívja a figyelmet arra, hogy a jogi segítségnyújtás „a legkiszolgáltatottabbak irányában kifejtett jótékonsági és szolidaritási feladatok gyakorlatának örököse” (a fent hivatkozott jelentés 64. pontja). Összehasonlítóképpen a jogi segítségnyújtással foglalkozó svéd hatóság (Rättshjälpsmyndigheten) ez utóbbit olyanok támogatása érdekében kifejtett társadalomvédelmi jogalkotásként értelmezi, akik egyéb módon nem részesülnének jogi segítségnyújtásban (http://www.rattshjalp.se/templates/DV_infoPage___3526.aspx).

51 – Lásd különösen a fent hivatkozott Kügler-ügyben hozott ítélet 54. és azt követő pontjait, valamint a Kingscrest Associates és Montecello ügyben hozott ítélet 53. és azt követő pontjait.

52 – A Bíróság gyakran hivatkozik az adósemlegesség elve tiszteletben tartásának fontosságára, a kedvezményes HÉA-mértéket illetően különösen a fent hivatkozott Zweckverband zur Trinkwasserversorgung und Abwasserbeseitigung Torgau-Westelbien ügyben hozott ítélet 42. pontjában.

53 – Lásd Mazák főtanácsnok fent hivatkozott C-442/05. sz. ügyben ismertetett indítványának 40. pontját.

54 – A fent hivatkozott Gregg-ügyben hozott ítélet 17. és 18. pontja; a fent hivatkozott Kingscrest Associates és Montecello ügyben hozott ítélet 30., 35. és 43. pontja, valamint a C-415/04. sz. Stichting Kinderopvang Enschede ügyben 2006. február 9-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-1385. o.) 23. pontja.

55 – Lásd a Gregg-ügyben hozott ítéletet, uo., továbbá Cosmas főtanácsnok ugyanebben az ügyben ismertetett indítványának 27. pontját, amely egy, az alapító személyektől elkülönült „önálló szereplőre” utal.

56 – A „charitable” kifejezés jelenleg „as being devoted to social wellbeing”, amely, úgy tűnik, jobban megfelel a Bíróság által a fent hivatkozott Kingscrest Associates és Montecello ügyben hozott ítéletben tett állásfoglalásnak.

57 – Különösen a fent hivatkozott Kügler-ügyben hozott ítélet 54–56. pontja, a Stichting Kinderopvang Enschede ügyben hozott ítélet 23. pontja, valamint a Kingscrest Associates és Montecello ügyben hozott ítélet 52. és 53. pontja.

58 – A fent említett három ítéleten túl lásd a C-267/99. sz. Adam-ügyben 2001. október 11-én hozott ítélet (EBHT 2001., I-7467. o.) 35. és azt követő pontjait, valamint Sharpston főtanácsnoknak a folyamatban lévő C-262/08. sz. CopyGene-ügyben 2009. szeptember 10-én ismertetett indítványának 73. és azt követő pontjait.

59 – Vessd össze a C-174/00. sz. Kennemer Golf ügyben 2002. március 21-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-3293. o.) 21. pontjával, amely megállapítja, hogy „valamely intézmény »nem nyereségszerzésre irányuló« minősítését az általa folytatott tevékenységek összességének figyelembevételével kell meghatározni”.

60 – Mindent egybevetve – mint azt a Bizottság is megállapította – erre a körülményre 2007-ben már Roland du Luart, a francia Szenátus tagja is rávilágított a hatodik irányelv rendelkezései kapcsán: „Az Európai Közösség tagállamai a termékek és szolgáltatások korlátozott körében egy vagy két – 5%-os vagy azt meghaladó – kedvezményes adómértéket alkalmazhatnak. Az ügyvédi szolgáltatások azonban nem szerepelnek ebben a listában [...] A jogi segítségnyújtási rendszer szükségszerű és sürgős reformja mostantól fogva alkalmat biztosít Franciaország számára ahhoz, hogy szabályozását összhangba hozza az Európai Közösség valamennyi tagállamára nézve kötelező szabályozással” (a Szenátushoz 2007. október 9-én benyújtott, fent hivatkozott jelentés 83. pontja).